

FIGURAS DUN MESMO BELÉN

Fai uns anos que vivo nun país nórdico. Non é que desexara alonxarme da miña Galicia nin deixar de poder recibir tódalas noites un bico de despedida dos meus avós, pois, dende moi cativo vivo cos avós maternos. Os meus país morreron nun accidente de tráfico, tendo eu un par de meses, e os meus avós paternos tamén faleceron, moito antes de chegar eu a esta vida.

Como moitos outros xovens da miña idade, por culpa de buscar un xeito mellor de vivir, tivemos que abandonar Galicia.

Pobre terra nosa, sempre, por un motivo ou outro, perdendo xente! Soamente quedan os vellos!

Non teño verbas para describir a tristura, a mágoa que supón estar lonxe e sentir latexar de forte dor o corazón.

Cando chega un Nadal e estamos moi afastados do noso lugar de orixe, a tristura e a morriña parecen lobos que devoran o noso sensible ser.

Todas as noites, cando falo por teléfono cos meus avós, noto a súa voz, as súas doces palabras, máis apagadas. Os probes están enfermos dunha enfermidade moi dura, a tristura da soedade e o peso inexorable dos anos.

Este Nadal, están moi ilusionados porque por fin, despois de moitos anos, teño dereito a unhas vacacións. Hai cartos para emprender ese desexado voo e vou ir xunto deles.

Xa chegou Decembro. Tomei nun avión rumbo a Galicia. As poucas horas estaba en

Santiago e, nun autocar, envolto nun soño máxico de ledicia, vou rumbo á nosa aldea. Xa, unha vez deixado este medio de transporte, na estrada que pasa a poucos kilómetros do meu pobo, collín polo carreiriño da miña infancia, buscando aquelas pegadas.

Ceguei á fontaña que, aínda canta una cantiga que soamente sabemos a súa letra os que nacimos nunha pequerrecha aldea.

O meu rostro está mollado e non pola auga que bebín nesa fonte, é polas bágoas de ledicia que percorren a miña cara. Escoito as campás da capela. Tremo coma unha folla, una morea de recordos chegan á miña mente (festas, romarias, a escola, as misas do domingo, as vacas, os rapaces amigos e as nosas falcatruadas, as mozas...). Esas badaladas parecen de benvida.

Collín a miña maleta e proseguín. Xa estaba vendo, agochada naquela nai montaña, a aldea da miña alma. Atopei algúns veciños, marcados polo paso do tempo. Todo eran apertas e berros: “Está eiqui o neto da Casa do Cego...”, o alcume da nosa casa. Pronto estaba ante a nosa; na porta, aqueles dous seres amados, os meus avós.

Unha aperta moi forte xuntou os nosos corazóns. Tanto tempo lonxe!!

A miña avoa dicía:

—Este si que é un verdadeiro Nadal. Xa era hora de deixar de estar só ollando cara o lume e vendo como as nosas esperanzas de volver a ver ao noso neto convertíanse en cinza!

Aquela noite, non era aínda Noite Boa, pero, como non hai santo sen víspera, esa para nós foi unha moi especial. Falamos e falamos ata moi tarde. Xa estaba a casiña de pedra e teito de negra lousa leda, dentro, neses muros, cheos do grande tesouro da felicidade, estábamos de novo no meu berce e na terra dos meus ancestros.

Ao día seguinte dín un paseo polo pobo. Vin moitas portas pechadas, fiestras destartadas... Eran poucas as casas que quedaban botando fume de vida. Chorei por ver que, por culpa do éxodo e da morte, eses fogares quedaban convertidas en ruinosos paredóns.

Pasados un par de días dixen aos meus avós que ía ir a Begonte, pois, facía uns anos, cando eles eran máis lixeiros de pernas, estiveron vendo aquel fermoso belén electrónico e mandáronme unha carta cunha postaliñacalendario dese belén e, entre as liñas daquela misiva recordó as seguintes:

“Querido Toño, onte estivemos vendo esta xoia do Nadal galego e pedimos que pronto puiderás estar pasando aquí estas festas. Que viras esta estrela que está alumeando a mesma Terra”.

Eles non podían acompañarme pero dixéronme que, cando estivera no río Ladra colleira una botella de auga, que levara esta auga comigo ao belén e logo, volverá con ela á casiña e, por suposto con outra estampiña como aquela que, desde aquel Nadal, levo sempre na miña carteira.

Moi cedo marchei, sen esquecer os dous encargos, pois os avós sempre están dando e, cando piden algo é que é un ben para todos. Marchei cara ao belén begentino que irradia luz de paz e felicidade por toda a Terra Chá.

Collín a auga e estiven varios horas por Begonte e moitas delas ollando cara a ese belén onde pedín perdón por ser vítima do materialismo e prometín deixar todo o que tiña nos países nórdicos, abandonar aquel traballo e quedar para sempre atendendo aos meus avós, a miña casa, a miña querida aldea e esperando que chegue outro Nadal para vir alimentarme co mellor doce, sentir a presenza do amor neste belén do Centro Cultural Xosé Domínguez Guizán.

Xa estaba chegando o solpor cando volvíñ á casa. Entreguei a auga e a estampaña aos meus avós e, decateime como seu rostro tomaba un semblante de auténtica felicidade. Logo, despois de cear, sentados no escano, cara o fogo da cheminea, comentei que xa nunca deixaría aquela casa, que os meus brazos estarían para axudar a manter erguidos aos meus avós e a miña terra.

Os dous velliños choraban emocionados e dixeron que ese era o mellor agasallo que podían recibir. Eles tamén serían, mentras tiveran vida, figuras dun mesmo belén, o familiar, pero isto, esta decisión, era un milagre que soamente sucedía en sitios espirituais dos que Begonte é un modelo. Ben sabe ese belén que, para salvagardar todos ese oficios, esas tradicións propias do mundo rural, fan falta

tres figuras indispensabels, os nenos, o noso futuro, os adultos, ferreiros forxadores dun próspero presente e os maiores, eses anciáns que son vigas mestres do teito do vivir.

Os humildes estamos chamados a ser os atlantes para levantar sobre os nosos ombreiros o medio rural, o singular berce onde o Nadal sempre estará vivo mentres cante un galo anunciando una bendita hora.

Dende este Nadal e, cos parabéns do belén begentino, non morreran máis aldeas porque acabouse a migración, volverán todas as peregrinas anduriñas para reconstruir os seus niños nestas casañas que viven un venturoso mencer.

Eu quedei cos meus avós disfrutando dunha cea de Noite Boa maravillosa, a cea dos que saben saborear todo o natural e concilian o sono da paz, os pastores da vida, que non ambicionan nada material e soamente queren axudar e colaborar a manter acesa a o fogo da familia.

A POMBIÑA DE BEGONTE

(No Nadal, amigos, atopamos os aires mellores para emprender calquer voo sempre que sexa de valor.)

Había unha vez un freire que estaba destinado de crego nun pobo da nosa xeografía.

A ilusión daquel home, exemplo de virtudes, era marchar de misioneiro a terras dos continentes afroasiáticos. Gustáballe moito ler e escribir poemas e relatos nas longas noites de soedade; dadas estas afeccións eran moitos os amigos que, cando estaban xunto del, lian as súas obras.

Un día, un deses lectores pidiulle que enviara a un certamen literario que existe en Begonte, no Centro Cultural Xosé Domínguez Guizán, unha daquelas obras. O freire non era moi dado a participar en concursos, pero por primeira vez, sen que servira de precedente, fixo caso. Debía ser, indudablemente un poema ou relato moi interesante, pois a finais de xaneiro, coincidindo coa clausura do Belén de Begonte foi citado por acadar nesa edición o primeiro premio. El xa tiña estado varias veces naquel abraiante sitio para ver o Belén, pero esta vez era tamén por ser gañador.

Cando recolleu a distinción dixo: “O mellor premio, amigos, e vir ata este lugar, o Belén dos Beléns”.

Os cartos que gañou xa non saíron dalí pois deixounos para que serviran de calor económico a esa actividade tan digna de seguir adiante. Colleu nas súas mans o trofeo, a pombiña, e apretouna, con postura agarimosa, cara o seu peito, e o seu corazón latexou con intensidade ao contacto coa figuríña de Sargadelos. Emocionado polo agasallo de cerámica marchou coa pombiña coma se recibira un don do ceo. Ia moi ledo e, cando chegou á

rectoral, colocouna na súa mesiña de noite aos pés do Cristo que nela tiña e pronunciou as seguintes verbas:

“Grazas, xa teño na miña modesta casiña ao Espírito Santo!”.

Antes de deitarse rezaba de xeonllos, ante o Cristo e a rula, e, cando abría os ollos cada día, facía outro tanto.

Asi pasaban os anos e, unha xornada chegoulle a misiva de que ía ir como misioneiro a illas do Indico. Acolleu a nova con gran lelicia, acordouse de despedirse dalgún amigo, pero tamén quería facelo do Belén de Begonte, indo coa súa pomba, e deixala alí como se fora unha figuríña máis daquel, pero a quería tanto, era tan importante para el, e como o Belén non estaba, dadas as datas, inaugurado, decidiu levala consigo e para algún Nadal volver os dous ata Begonte.

Emprendeu viaxe dicindo: “A voar chaman, bendita pomba!”. Na cidade de A Coruña tomou un mercante cara outro porto de terras de África. Poucas cousas levaba o freire, pero entre esas poucas, coma se fora a súa mellor mascota, estaba a pombiña de Begonte. Por veces, no seu percorrido, falaba con ela. No porto africano embarcou noutro buque cara as illas do Índico. Cando xa estaban a poucas millas de chegar ao seu destino, ese barco pesqueiro foi atacado por outro de piratas. Cando o freire viu o perigo, decatándose de que non ían saír vivos colleu a pombiña e, delicadamente, mentres choraba porque

non volvería vela, deixouna, por unha ventá do barco, no mar. Para sorpresa e ledicia viu que esa ave de cerámica frotaba no piélagos e parecía unha gaivota sobre as embravecidas ondas, mentres as chamas facían estragos no barco e os piratas saqueaban e mataban a todos. Chegaron xunto del e botaronno ao mar e como non sabía nadar e posible que morrera.

Mentres a pombiña, ignorando todo, foi surcando as augas ata, un día no luscofusco chegar a unha praia perdida. Era unha illa. Nesa había un neniño que tódalas tardes ía xunto ao mar para ver si traía de volta ao seu pai que era pescador. Mentres esperaba, o raparigo cos seus pés espidos corría pola area facendo castelos de ilusións na súa mente e agochándose a coller buguinas para escoitar non sabemos que chamada e, outras veces, intentar reter nas súas delicadas mans a flor branca da auga. Estando nesas viu na area, media oculta por guirnaldas de algas un obxecto, era a pombiña. Os seus ollos azuis encederonse dunha chamarada de ledicia e deu a benvida a esa cun sorriso grandioso. Unha grande alegría! Estivo o neno toda a tardiña, ata o solpor agardando polo seu pai coa pombiña nas mans, pero non chegou. Vindo que era noite volveu moi triste cara a súa casa onde esperaba a nai, unha muller xoven que xa, dende cativa era invidente. Traía dúas noticias, unha mala, que o barco do seu pai non chegou á praia e outra boa, o agasallo do mar, esa pomba de Begonte.

Aquela noite non durmiron nesa modesta casiña. O neno e a nai choraban polo pescador mirando para a pombiña.

A mañá cedo chegou a triste nova, a barca, aquel pequeno esquife afundiuse. As redes de ilusións e esperanzas daquela nai e fillo escacharonse. Os dous, sen ter que facer na illa, marcharon ao porto esperar que algún barco os levara lonxe, lonxe da illa da morte. Nai e o fillo colleron poucas cousas, pois a maleta dos pobres é fácil de facer.

A nai da man do fillo e o neno, das da súa nai, andiveron polo porto. Un mariñeiro, capitán dun barco dixo:

—Señora, señora, eu podería levarlles no meu barco pero como vostede é cega seguro que non pode traballar en nada na embarcación.

A muller, con cara de sorpresa, respondeu:

—Señor, estes ollos non ven pero os demais sentidos do meu corpo son solidarios con esa carencia e traballan o dobre para compesala. Eu son costureira. Non pense que os que somos discapacitados para unha cousa o somos para todas.

—Ben, respondeu o home, pois veñan con nós. Terán aloxamento e comida ata que queiran e, vostede irá cosendo os descosidos que haxa nas nosas roupas e redes.

Deste modo o neniño e a nai pasaron ao barco, iso si, sen deixar o cativo de ser seguro bastón da súa nai e colo da pombiña de Begonte.

Levaban varios días orzando cando un vixia anunciou que un barco facía sinais. Ache-

garonse e outro capitán dixo que eles ian para as Américas e que atoparon dous náufragos, un das illas asiáticas e outro español, e que se podían levalos no seu xa que tiñan bandeira española e de Oceanía. O homólogo accedeu e pronto chegaron ao pesqueiro, traídos por unha barquiña, os dous homes. O nenino que andaba por cuberta levou unha grande alegría, un deles era o seu pai.

Fundironse nunha interminable aperta e logo foron a facer o propio xunto a nai. Mentres, o cativo non se decatou de que o outro home tamén estaba moi feliz mirando cara o neno. Era aquel freire que volvía dos infernos do mar, pois houbo unha táboa salvadora que non deixou que morrera afogado. Non puido evitalo e acercándose ao neno dixo: “esa pomba, esa pomba!”.

O raparigo respondeu:

—E súa, bo home?

E o freire dixo:

—Nenino, é de todos, é de Begonte.

Aquela tarde pasouno explicándolle ao pequeno a relación que tiña coa pomba, pero dixo:

—Non temas, agora é túa.

E o cativo dixo:

—Señor, temos que levala ao seu pombal, a ese pobo de Begonte.

Un día, xa por decembro o capitán dixo que ian estar un par de días no peirao de Vigo para tamén deixar a ese bo freire na súa terra. Entón esa familia, animada polo fillo

que quería coñecer Begonte e levar a pomba alí, agradecendo as atencións do capitán do barco e a tripulación, deciden despedirse. A nai pensa que, con esa decisión volven a estar na indefensión e xa non terán nin para comer nin tampouco un seguro refuxio, agora, pensa a muller seremos náufragos en terra firme todos.

Aos poucos días están na cidade olívica. Moi agradecidos despidense dos tripulantes e os mandos da embarcación e, co freire toman rumbo a Lugo. O cativo non cesaba de exclamar:

—Ai, miña naiciña, se puideras ver o bonito que é todo isto!!

O freire falaba co pai e a nai cosía e desco-sía pensamentos coas agullas finas e punzantes das súas ideas.

Nese día, unha xornada propia de decembro, a Terra Chá estaba vestida co seu veste talar, esa gasa de néboa abraiante que da un encanto sobrenatural a esta bisbarra no tempo do Nadal.

Cando chegaron no coche da liña a Begonte dixo o freire:

—Xa está a pombiña de Begonte no seu pombal, pois iste, o Belén deste lugar é un pombal moi singular, xa que é señorial sendo a mansión de tódolos humildes do mundo.

Na entrada, no adro da igrexa, estaba o crego que recibiu con moita emoción ao freire fundíndose ambos nunha aperta. Contoulle o motivo de ir na compañía daqueles e que esta-

ba preocupado por ver se atopaban un fogar e un traballo.

O crego dixo:

—No concello precisan un traballador de xardiñería e este antigo pescador pode cambiar as redes pola tesoiira de podar plantas.

Deste xeito atoparon traballo e unha casa para vivir e, dende esa data, esa familia foi unha máis que quedou para sempre formando parte do pobo de Begonte que, no seu belén de vida, acolle a todos baixo as azas espirituais da Pombiña do Belén de Begonte.

Todos os anos, a finais de xaneiro, as mans dos organizadores do Belén de Begonte entregan estes galardóns; deixan a moitas pombas nas doutros, os premiados, para que, como a protagonista, inicien novos voos e vaian ao pombal doutras moradas levando o espírito deste belén a diferentes partes da xeografía.

EL ÁRBOL DE BEGONTE

(El de madera más sentimental y noble)

Érase una vez un anciano leñador que, en las noches largas de invierno pasaba el tiempo contando a sus familiares y amigos sus andanzas como leñador por diversos puntos de España y el mundo. Todos los que le oían

quedaban asombrados con las proezas de este aizcolari y lo mucho que sabía de árboles y maderas. No había nadie en la redonda que le superara en el número de ejemplares arbóreos talados y serrados.

Fue tan conocida la fama de este hombre que era ingente el número de los turistas y curiosos que se acercaban a aquel caserío vasco para asistir, asombrados y expectantes, a esas tertulias en las que el anciano les embelesaba con sus palabras mientras les invitaba a degustar algún producto de su bodega.

Un día, uno de aquellos contertulios, un viajero desconocido, después de escucharle atentamente, le dijo:

“Buen hombre, usted, es un experto en árboles pero, perdone que le diga, que todavía no ha tenido la suerte de conocer el árbol que goza de las raíces más profundas, pues llegan a los corazones. Su tronco es tan grueso y fuerte que ni la más afilada hacha lo talará. De porte majestuoso y dotado de múltiples ramas e infinidad de hojas, una fronda maravillosa. Florece desde primeros de Diciembre a finales de enero y sus frutos son el viático que todo humano mortal necesita probar para llegar a ser siempre un hombre o mujer nuevo/a”.

Continuó el desconocido: “Es una singular planta perenne y todo el que disfruta de su sombra, el que se detiene bajo él queda sumido en el mejor sueño del mundo, el que siente el que vive en Navidad”.

El anciano exclamó:
—¿En qué lugar está? ¡Quiero conocer ese árbol!

El viajero repuso con sosiego:

—Al borde de El Camino y, lo riegan y cuidan un sacerdote, Xesús Domínguez Guizán y unos entregados vecinos, para que todos podamos gozar de sus frutos y de su celestial sombra.

El leñador responde:

—Yo quiero ir junto a él para disfrutar de su sombra, flores y frutos.

—Bien, repuso el viajero, esa planta que parece exótica y descomunal, es de lo más sencillo y normal. Crece y se desarrolla en el pueblo de Begonte, en Galicia.

A lo que el anciano contestó:

—Pues, desconocido amigo, como mi equipaje es bien ligero, si no le importa sírvame de guía, me indica el camino para llegar hasta ese fascinante pueblo.

El interlocutor le responde:

—Por suerte soy gallego y afilador, natural de Luintra y voy hacia mi tierra y, como hago todas las Navidades, antes de irme para mi hogar pasó por Terra Chá para visitar ese árbol. Así que... ¡¡es un placer!!

A la mañana temprano, al canto del primer gallo, cuando aún los montes no se habían destapado de la sábana de la niebla, iniciaron la marcha.

Cuenta la historia que cuando llegaron a Begonte era un par de días antes de Navidad. El leñador no cesaba de preguntarle

cual era el árbol en concreto. “¿Será éste? Aquel otro?”

Entonces su acompañante lo condujo a la entrada del Centro Cultural José Domínguez Guizán y, cuando pasaron el umbral dijo, con voz muy delicada, al leñador:

—Mire, este es el Árbol de Begonte, el que tiene savia de tradición espiritual y frutos de zumos de bondad sentimental, el belén electrónico.

Atónito quedó el caballero mayor y, volviendo su emocionado rostro hacia el afilador, dijo:

—Gracias a usted, en el ocaso de mi vida he vivido el mejor y más grande de mis amaneceres, conocer el fascinante Belén de Begonte.

Cuentan que, al marchar el leñador llevo consigo muchos calendarios del Belén de Begonte, esas famosas estampitas y, cual si fueran semillas las iba regalando a todos los que en su recorrido encontró. Desde esa Navidad ningún abeto o pino tuvo que tener miedo a que en las fiestas navideñas lo talaran para adorno en algún hogar o plaza de Ayuntamiento, pues todos plantaron, imitando al de Begonte, entrañables y bellos Nacimientos.

Nada se supo de uno y otro, leñador y afilador, pero dice la leyenda que cada vez que se inaugura el belén electrónico, se oye un silbido y, a continuación, una voz angelical que dulcemente dice:

—Venid, junto al árbol perenne de madera más sentimental y noble, el que, sin arder,

desprende el mayor calor, el fuego divino de la maravillosa Navidad. Venid a visitar el Belén Electrónico de Begonte, el árbol que florece cada invierno y, todo el año en los humanos corazones. Sus frutos son sentimiento puro, patente en obras y acciones de solidaridad y cooperación. Los mejores ebanistas de la vida bien saben que el árbol que riegan Parga y Ladra, esa planta de ensueño bajo el que se

cobijan pastores, herreros, lavanderas... y toda la tradición de Galicia y España entera, es el ejemplar de la tradición que renace cada Navidad en un singular árbol que parece salido de un cuento, pero brota de la semilla de ser cristiano. Es un Nacimiento de la Luz de la Felicidad que ilumina las noches de las que nacen auroras de maravillosa ilusión.